

د ریکا کنفرانس

افغانستان لپاره د سیمه ایزو اقتصادي همکاريو کنفرانس

۲۰۰۵ م - ۲۰۱۸ م

خپرنیزه ټوټه

ليکوال: محمد جلال يعقوبي

Ketabton.com

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم	::	د ريکا کنفرانس
ليکوال	::	جلال يعقوبي
کمپوز کوونکی	::	ليکوال
اړيکې شمېره	::	0786 386 356
برېښنالیک	::	asiangr2015@gmail.com
د کتاب ډيزاين	::	زيار خپرندويه ټولنه
د چاپ کال	::	۱۳۹۸ لمریز کال
د چاپ بڼه	::	اونلاين
چاپ چارې	::	کتابتون اونلاين ويبپاڼه

د کتاب ټول حقوق له ليکوال سره خوندي دي!

ډالۍ!

د افغانستان اقتصادي پرمختگ ارمانجن او

محبوب ولسمشر محمد اشرف غني ته!

جلال در پېژنم!

تنکی ځوان محمد جلال یعقوبي د الحاج داکتر محمد نصیر یعقوبي زوی او د ملا محمد یعقوب لمسی دی چې له نن څخه ۲۳ کاله دمخه د لوی افغانستان ارمانجن شاعر ارواښاد ملنگ جان په ټاټوبي؛ د ننگرهار بهسودو ولسوالۍ کې د دې نړۍ مېلمه شو.

یعقوبي د بهسودو ولسوالۍ په نهرماسیو کلي کې زېږېدلی؛ هغه کلی چې د سیند د مستو څپو زمزمې پکې سپی د خواږه خوب تر ټاله وړي، د یعقوبي د پیدایښت په خوشحالی کې ځکه چا ډزې ونکړې چې هغه وخت د واک پر سر د جگړو لمبې په ټول هېواد کې بلې وې او هسې هم د ورځې په زرگونه ډزې کېدې، د مور په غېږه کې د آلو لولو او د ویده کېدا شپې ورځې یې چې تېرې شوې؛ نو سمدستي یې د کلي له ملا امام سره دیني درسونه پیل کړل، چې ښوونځي ته د تللو وخت یې را ورسېد نو د قلعه جانان خان په عالي لېسه کې شامل شو، له قلم، کتاب او کتابچې سره یې مینه له همدې ځایه پیل شوه او د څو ټولگیو له لوستو وروسته وخت داسې راغی چې یعقوبي غوښتل پاتې زده کړې د ننگرهار عالي لېسه کې ترسره کړي، همداسې وشول او له قلعه جانان خان عالي لېسې څخه ننگرهار عالي لېسې ته ولاړ.

کله چې جلال له اووم ټولگي څخه اتم ته بریالی شو، نو د افغان ترک ښوونځي په ازموینه کې یې گډون وکړ، هلته هم د ۵۰۰۰ کسانو له جملې په ۷۵ بریالو کسانو کې راغی او د جلال آباد - افغان ترک د لومړنیو زده کوونکو له جملې څخه وو، اتم ټولگی یې هلته ولوست خو د ځینو ستونزو له امله بېرته ننگرهار عالي لېسې ته یې مخه کړه. د ننگرهار عالي لېسې په انگر کې یې د کمپیوټر او انټرنېټ زده کړې پیل کړې، موده وروسته له کمپیوټر او انټرنېټ دواړو خونو څخه په لومړي درجه د فراغت یو کلن اسنادونه ترلاسه کړل.

استعداد یې د دې تقاضا کوله چې د انټرنېټ د خونې مرستیا ل شي، نو ځکه خو همداسې وشول او هلته د ځینو ښو فعالیتونو له کبله یې د GCEP Afghanistan ادارې لخوا د فعال ځوان انعام واخیست او له دې سر سم د Rotary نړېوالې ادارې لخوا هم په اېوارډ ونازول شو. د ننگرهار په اطلاعاتو او فرهنگ ریاست کې د لینکن سنټر ښوونیز مرکز له لوري ورته د "اوونۍ اتل" لقب ورکړل شو، لا د ښوونځي زده کوونکی و چې (د انټرنېټ نړۍ) په نامه یې یو کتاب هم چاپ شو.

د ژورنالېزم اړوند خواره واره زده کړې یې هم کړي چې له جملې یې په میدیوتیک افغانستان او "نۍ" یا د ژورنالېستانو د ملاتړ په مرکز کې لنډ مهالې زده کړې د یادولو دي، پدغه برخه کې له لنډمهالو زده کړو وروسته یې له رسنیو سره مینه پیدا شوه او پدغه برخه کې یې سفر د ننگرهار له اصلاح غږ راډیو څخه پیل کړ او له څه مودې وروسته په همېشه بهار راډیو کې د ټولنیزو خپرونو مسول شو، په نن راډیو کې هم د ټولنیزو او ورزشي خپرونو په برخه کې یې فعالیتونه ترسره کړل.

کله چې په ننگرهار کې د آسیا تلویزیون جوړ شو نو یعقوبي یې له لومړنیو کار کوونکو څخه و، په یاده اداره کې یې خپله وړتیا څرگنده کړه او د سیاسي خپرونو د مسؤل په توګه وټاکل شو، یعقوبي په عین وخت پدغه اداره کې د آسیا پروډکشن مسؤل مدیر هم و، له آسیا تلویزیون وروسته یې له شرق راډیو تلویزیون سره د نیوز ایډیټر په حیث دنده پیل کړه، لنډه موده له شرق تلویزیون سره پاتې شو، همدا مهال ورته د رسا تلویزیون د ادارې له لوري د خبرونو د مدیریت وړاندیز کېږي او هلته د سیاسي خپرونو او خبري څانګې مسؤل مدیر په توګه ټاکل کیږي، دا نو ۱۳۹۵ هجري لمريز کال و چې کال وروسته یې د ننگرهار له استقلال عالي لیسې د بکلوریا سند ترلاسه کړ او اوس مهال یې د سیاسي علومو په برخه کې زده کړې روانې دي.

يعقوبي له لسو ډېرو انټرنېټي وېبپاڼو سره قلمي همکار پاتې شوی او لا هم وخت نا وخت يې له مختلفو وېبپاڼو څخه ځينې سياسي او علمي ليکنې خپرېږي.

دی له مدني فعالیتونو هم لرې نه دی پاتې، د ځوانانو اصلاحي او پرمختیایي ټولنې مرستیال هم پاتې شوی او د یادې ټولنې له لورې یې د AYC (Afghan Youth Connect) او Stad ادارو په همغږۍ ځوانانو ته گڼ علمي او ښوونیز پروگرامونه هم په لاره اچولي چې له هغه جملې یې د ژورنالېزم او غیر قانوني مهاجرتونو په برخو کې ورکشا پونه او سیمینارونه د یادولو دي.

جلال په ختیځ کې د نوښت خبري وېبپاڼې خبریال هم پاتې شوی او یوه لنډه موده په ننگرهار کې د خوست غرغښت ټلوېزیون سیمه ایز خبریال هم و او د رسمي ماموریتونو په برخه کې یې د لنډې مودې لپاره د ننگرهار ولایت مقام د ټولنیزو چارو د یوړۍ ۴ بست ماموریت هم ترسره کړی.

يعقوبي د ننگرهار په رسا ټلوېزیون کې د خبر څانگې تر یو کلن بريالي مدیریت وروسته په کابل کې د زن ټلوېزیون د پښتو څانگې مسؤل مدیر په توگه وټاکل شو او د زن ټلوېزیون له لومړنیو بنسټ ایښودونکو همکارانو د جملې څخه و. يعقوبي ننگرهار کې د غازي امان الله خان روغتيايي علومو انستيتيوت - د ادارې او منجمنت استاد هم پاتې شوی او اوس مهال روښان د لوړو زده کړو مؤسسې د نشراتو د آمریت ترڅنگ په افغانستان کې د څار څېړنیز او رسنیز مرکز د مشر په توگه مسؤلیت پر غاړه لري.

دا یې درېیم اثر دی چې په اونلاین بڼه چاپېږي، تر دې وړاندې یې د انټرنېټ نړۍ په نوم لومړنی اثر د توحید او سنت خپرندويې ټولنې او د لوړ فکر وکړۍ په نوم یې ژباړه د زیار خپرندويې ټولنې لخوا چاپ شوي.

لړلیک

موضوع

مخ

-
- د کتاب پېژندنه ب
- ډالۍ! ج
- جلال در پېژنم! ا
- د پيل خبرې 1
- پېژندنه: 3
- د ريكا کنفرانس ارزښت: 6
- سياسي ارزښت: 6
- اقتصادي ارزښت: 7
- کلتوري ارزښت: 9
- د سيمه ايزو اقتصادي همکاريو کنفرانس يا ريکا ناستې 11
- د ريکا لومړنۍ ناسته - کابل ۲۰۰۵ م 11
- د ريکا اوومه ناسته / عشق آباد - ۲۰۱۷ م 15

د پیل خبرې

د پوهنتون د دویم سمستر زده کړیال وم، د نړېوالو سازمانونو په نوم مو په یو مضمون کې د اوپیک یا د سیمه ایزو اقتصادي همکاریو سازمان درس درلود. د آزاد بحث پر مهال ما غږ کړ چې استاد محترم اوپیک ته ورته د ربکا په نوم د افغانستان لپاره د سیمه ایزو اقتصادي همکاریو یو کنفرانس هم شته چې هر کال پکې د سیمې هېوادونه راتلونکي، د افغانستان او سیمې پر اقتصادي پرمختګ او پیاوړتیا بحث او خبرې کوي.

استاد ویلې همداسې ده، خو په کتاب کې د یاد کنفرانس په تړاو څه نشته؛ ستا دنده دا شوه چې راتلونکي ساعت لپاره به د یاد کنفرانس په تړاو تر لنډې څېړنې وروسته په پوهنتون کې یو سیمینار وړاندې کوي.

همداسې مې وکړ، په شا او خوا ۷ ورځو کې مې د یاد کنفرانس په تړاو ډېر څه راټول کړل، که څه هم ډېره ستونزمنه په دې وه چې د دغې کنفرانس په تړاو هېڅ کتاب شتون نه درلود او نه هم په انټرنیټي ویبپاڼو کې د یاد کنفرانس په تړاو کافي معلومات شتون درلود پرته د یو شمېر رسنیو انځوریزو خپرونو او راپورونو څخه چې ما هم یو اندازه پدغه لیکنه او څېړنه کې له یادو خپرونو ګټه اخیستې.

سیمینار مې په کامیابۍ او ښه شکل وړاندې کړ، دا چې یاد موضوع د افغانستان اقتصادي پرمختګ او پر ځان بسیاینې په لار کې ډېر ارزښتناک رول لري، ما هم وغوښتل چې لا ډېر کار پرې وکړم او د یوې کوچني څېړنیز اثر په توګه یې په اونلاین بڼه چاپ ته وسپارم.

پدغه برخه کې له خپل استاد او لارښود ښاغلي استاد بلال رحيمي نړۍ مننه چې د دغې اثر په برابرولو کې یې ډېر شمېر کړې وېرې یې راسمې کړې او همدا راز د راتلونکي لپاره یې یو شمېر لارښوونې راته وکړې. که د لیکلو پر مهال

ځينو مسايلو ته مې پام نه وي شوی او په برخه کې راڅخه کوم څه پاتې وي له
ټولو لوستونکو بخښنه غواړم هيله مند يم چې په راتلونکي کې کوم پياوړی
ليکوال پيدا شي او پدې برخه کې مکمله څېړنه وکړي.

مینه او درنښت

“يعقوبي”

خپله جونگره

May/07/2019

پېژندنه:

د افغانستان لپاره د سیمې اقتصادي همکاريو کنفرانس

Regional Economic Cooperation Conference for Afghanistan (RECCA)

د افغانستان په په اقتصادي برخه کې د سیمې هېوادونو د اقتصادي همکاريو کنفرانس یا د ریکا کنفرانس د سیمه ایزو اقتصادي همکاريو هغه کنفرانس دی چې د افغانستان اقتصادي پیاوړتیا او په سیمه کې د یو آزاد اقتصاد د رامنځته کولو لپاره د افغانانو په رهبرۍ جوړه شوې.

پدغه کنفرانس کې د شا او خوا ۴۰ هېوادونو او ۳۳ نړېوالو سازمانونو استازي راټولېږي او پر بېلابېلو موضوعاتو خبرې کوي، یاد کنفرانس د لومړي ځل لپاره د ۲۰۰۵ م کال د دسامبر په ۴ او ۵ مه نېټه په کابل کې ترسره شوه.

د افغانستان لپاره د سیمه ایزو اقتصادي همکاريو کنفرانس یا ریکا د افغانستان په ګډون بېلابېلو هېوادونو کې ناستې کړي او د افغانستان لپاره خورا ارزښتناکې لاسته راوړنې لري. د آسیا زړه یا استانبول پروسه هم د همدغې کنفرانس د ناستو او غونډو له لاسته راوړنو تر ټولو مهمه لاسته راوړنه ده.

د مخکیني ولسمشر حامد کرزي د خبرو پر بنسټ په افغانستان کې سیاسي، امنیتي او اقتصادي ثبات د سیمې او په ځانګړې ډول د ګاونډیو هېوادونو له همکارۍ او مرستې پرته ناشونې ده، نو دغه کنفرانس د افغانستان د سیاسي او اقتصادي ثبات د حل لپاره تر ټولو پرځای اقدام دی. د ریکا کنفرانس د سیمه ایزو اقتصادي پروژو د پلي کولو لپاره تر ټولو بهترینه لار ده، د کاس زر، چابهار، ټاپي، لاجوردو لار، چابهار او یو شمېر نور اقتصادي پروژې د افغانستان د

اقتصادي ثبات په لار کې د همدې کنفرانس د مرستو له غوښنې برخې څخه دي.

د سيمې هېوادونو لپاره افغانستان خورا ارزښتناکه جغرافيه ده، افغانستان جيو اکوميک جغرافيوې موقعيت لري او کولی شي د سيمې هېوادونه له يو بل سره ونښلوي، افغانستان د سويلي آسيا او مرکزي آسيا ترمنځ لکه د پل په څېر موقعيت لري، د بېلگې په ډول د ټاپي پروژې په عملي کېدو سره د سيمې څلور هېوادونه سره تړل کېږي، په همدې ډول که په ورته پروژو کار وشي نو سويلي آسيا به په ډېرې آسانۍ سره مرکزي آسيا سره ونښلول شي. پرته له شکه چې دا ممکن دی، خو دا فرصت د ريکا په څېر ارزښتناکو کنفرانسونو ته اړتيا لري.

لنډه دا چې د افغانستان لپاره د سيمه ايزو اقتصادي همکاريو کنفرانس يا ريکا له افغانستان ور هاخوا د سيمې د ټولو هېوادونو لپاره يو ښه فرصت دی، خو په سيمه کې يو ښه اقتصادي ځواک رامنځته شي.

د ريکا لومړنۍ ناسته په ۲۰۰۵ م کال کابل کې ترسره شوې او په همدې ترتيب، دويمه ناسته ۲۰۰۶ م کال نوي ډهلي، درېيمه ناسته ۲۰۰۹ م کال اسلام آباد، څلورمه ناسته ۲۰۱۰ م کال په استانبول، پنځمه ناسته ۲۰۱۲ م کال د تاجکستان په دوشنبې او وروستۍ ناسته يې په ۲۰۱۵ م کال پلازمېنه کابل کې ترسره شوې.

د يادو ناستو گډونوال په لاندې لويو برخو کې پر بېلابېلو پروژو بحثونه شوي:

- د سيمه ييزې پانگونې يو شمېر اقتصادي پروژو سره د همکاريو د رامنځته کولو آسانتيا
- د سيمې تر منځ د سوداگرۍ لوړې کچې ته رسول، له هغې ډلې د افغانستان له موقعيت گټه اخيستل
- د اقتصادي سياست د يو لړ لومړيتوبونو پېژندنه

- د انرژۍ د یوه سیمه ییز بازار رامنځته کول
- د سوداګرۍ او ترانزیت د لارو آسانتیا
- د ګمرکونو او مرزي لارو همغږۍ
- د دولتي او خصوصي پانګونو لپاره د بازار پراختیا او بازار ته لاسرسی

د ريكا کنفرانس ارزښت:

سياسي ارزښت:

د ورېښمو لار د ريكا کنفرانس له ارزښتناکو بحثونو څخه دی او د ريکا په ډېرو ناستو کې پر دغه عظيمې پروژې بحثونه شوي، افغانستان د ورېښمو لار په ايجاد او کاميابۍ کې ترټولو ارزښتناک رول لري. د "يو کمربند او يو واټ" په پلان کې ځمکنۍ، هوايي او سمندري زيربناوې، د اوسپنې پټلۍ او د انرژۍ د لېږد شبکې شاملې دي، د ورېښمو لار د نړۍ 64 هېوادونه او څلورنيم ميليارده وگړي سره نښلوي. دا پروژه نه يواځې اقتصادي گټې لري بلکې مختلفو تمدونونو ته د نښلېدو زمينه مساعدوي او په سيمه کې فرهنگي او ټولنيزو اړيکو ته هم پراخوالی ورکوي، نو له دې اړخه د ورېښمو لار د ملتونو او په ځانگړې ډول د آسيايي ملتونو په نږدې کولو کې کې اغېزمن ثابتېدای شي او د دغه ډول پروژو د تطبيق لپاره د همغږۍ او فرصتونو رامنځته کولو لپاره د ريکا په څېر کنفرانسونو او ناستو ته اړتيا ده.

د ريکا کنفرانس تر ډېره د آسيايي او په تېره بيا د سيمې د هېوادونو ترمنځ جگړه ايز حالت په اقتصادي همکاريو بدل کړی، د ريکا په ناستو کې د هند او پاکستان غوندې دښمن هېوادونه هم له افغانستان سره د گډې همکارۍ لپاره ټټېر وهي او د اقتصادي پروژو په پلې کولو کې يې سيالۍ روانې دي. د ټاپي په پروژه کې د هند او پاکستان نقش خورا حياتي ارزښت لري او همدا د ريکا کنفرانس و، چې د دښمنۍ اور يې مړ او د دوستۍ په فضاء بدل کړ، چې دا د سيمې د سياسي ثبات او اقتصادي پرمختگ لپاره تر ټولو ښه اقدام دی.

د ريکا شپږمه ناسته چې په پلازمېنه کابل کې ترسره شوه، د هند استازي سجاتا مځتا وويل چې: "ټولو هغو تېرانزيتي تړونونو ته چې افغانستان پکې گډون لري بايد درناوی وشي، هند غواړي چې د سوداگريزو او تېرانزيتي خدماتو

د پراختيا په موخه د افغانستان او پاکستان په سوداگريز او ترانزيتي تړون کې گډون وکړي.¹ هند په سياسي او اقتصادي ډگر کې د پاکستان تر ټولو سخت رقيب دی او وخت نا وخت د يادو دواړو هېوادونو ترمنځ کشمکشونو د سيمې سياسي ثبات لمنځه وړې خو د ريکا کنفرانس د دې زمينه برابره کړه چې هند د سيمې سياسي او اقتصادي ثبات لپاره له پاکستان سره کار وکړي.

په ټوله کې ريکا د سيمې هېوادونو ته د دې زمينه برابروي چې په يو ټغر سره را ټول شي او د سيمې د اقتصادي همکاريو لپاره سره يو ځای کار وکړي.

افغانستان د درېيمې نړۍ له هېوادونو څخه دی چې، تر ډېره د درېيمې نړۍ هېوادونه د سياسي ثبات له پلوه ډېرې ستونزې لري، د ريکا کنفرانس نړېوالو ته يو پيغام دی چې افغانستان لا هم دومره سياسي ثبات او پياوړي ډيپلوماتيک دستگاه لري چې د سيمې هېوادونه په يوه ټغر راټولوي او نړېوال کنفرانسونه رهبري او مديريت کوي. په نړېواله سطحه د افغانستان سياسي حيثيت او پرستيچ په لوړولو کې ورته کنفرانسونه ډېر موثر واقع کېدی شي.

اقتصادي ارزښت:

د اقتصادي او سوداگريزو اړيکو پياوړتيا د ريکا يا سيمه ايزو اقتصادي همکاريو کنفرانس اصلي محور دی، ياد کنفرانس د افغانستان اقتصادي ودې، پرمختگ او پر ځان بسياينې لپاره خورا مهم کنفرانس دی.

د اقتصاد پوهانو د ارزونې له مخې سويلي او منځنۍ آسيا به په راتلونکو لسو کلونو کې د نړېوال اقتصاد پر مرکز بدله شي، همدا راز په نړېواله کچه بدلونونو په تېره بيا د ايران او لويديځ ترمنځ د اتومي لانجې پر سر هوکړې، په سيمه کې د اقتصادي همکاريو لپاره مثبتو بدلونونو ته لاره هواره کړې ده، افغان حکومت که له دغو نويو جيو ايکانوميکي شرايطو لازمه گټه واخلي، نو لرې نه ده چې افغانستان به د لويو اقتصادي پروژو د عملي کېدو شاهد وي.

¹ د طلوع نيوز ۶ بجو درې خبري سرويس - د ريکا شپږمې ناستې راپور

افغان دولت کولی شي د ريکا په کنفرانس کې د انرژۍ او طبيعي سرچينو، د اوسپنې پټلۍ او سرکونو، د تېرانزيت او سوداگرۍ د پراختيا، د خصوصي سکتور د پياوړتيا، سيمه کې اقتصادي خدمتونو، پانگونې، سوداگريزو فرصتونو، مخابراتو، کار، کارگرو، تېرانسپورت، سوداگري، سيمه ييز تېرانزيت او مسلکي زده کړو په برخو کې له موجوده فرصتونو ګټه واخلي.

افغانستان پراخ او خپانده سيندونه لري، که افغان دولت دغه سيندونه مدیریت کړي پرته له شکه چې افغانستان به تر راتلونکو شلو کلونو د انرژۍ له مخې پر ځان بسيا شي، افغانستان همدا اوس له ترکمنستان او تاجکستان څخه وارداتي برېښنا لري، که د افغانستان اوبه په ښه شکل مدیریت شي نو افغانستان هم د انرژۍ تولید لپاره ښه امکانات لري، د اټکل له مخې کولی شي تر دیرش زرو میگا واټو برېښنا تولید کړي او نورو هېوادونو ته یې صادره کړي.

تر ټولو اړینه موضوع دا ده چې، افغانستان اوبو ته لاسرسی نه لري او له دې امله د نړېوال سوداگرۍ پر وړاندې دا لوی خنډ دی، پدې برخه کې د سیمې د هېوادونو د همکارۍ اړتیا ده، دا ستونزه د چاپېرې بندر، لاجوردو او ورېښمو لارو په څېر په لویو پروژو نسبي حل کېدای شي.

نا امنۍ او بې ثباتي په افغانستان کې د سوداگرۍ د پرمختګ پر وړاندې تر ټولو ستر خنډ ګڼل کېږي، له همدې امله بهرني پانګوال او سوداګر په افغانستان کې پانګونې ته زړه نه ښه کوي، خو د ريکا د ناستې د طرحو په عملي کېدو به افغانستان په لویو پروژو کې نړېوال اقتصادي شریکان پیدا کړي او دا چاره به د سیمې هېوادونه وهڅوي خو په افغانستان کې د ثبات ټینګښت لپاره هڅې وکړي، دغه فرصت به د کورنۍ او بهرنۍ پانګونې د ودې لپاره زمینه برابره کړي، “د پانګونې فضا په غوره کېدو افغانستان ورو، ورو له مصرفي اقتصاد څخه د واقعي اقتصاد پر لور حرکت کوي او په دې ترتیب د کرنې، صنعت، کانونو او خدمتونو سکتورونو غوړېدو په برخه کې د هېواد لوی اقتصادي

خوبونه رښتيا کېږي. د سيمه ييزو پروژو پر غوړېدو سربېره، د سيمې هېوادونو گټې هم زياتوالی مومي².

پرتله له شکه چې د سيمې اقتصادي سيکه په بل مخ د اوښتو په درشل کې ده، د سيکې دا مخ اقتصادي پرمختگ او پر ځان بښاينه ده، که د ريکا طرحې پلې شي نو په سيمه کې به ورسره د ميليونونو انسانانو ژوند هم بدله شي.

له تېرو ۴۰ کلونو راهيسې افغانستان د نړېوالو قدرتونو او د سيمې هېوادونو د سياسي رقابتونو او جگړو په ميدان بدل شوی اوس اړتيا ده څو دغه جگړيز رقابتونه په اقتصادي رقابتونو بدلې شي، چې پرتله له شکه د ريکا کنفرانس کولی شي دغه بدلون رامنځته کړي.

د ريکا شپږمې ناستې پر مهال هندي څېړنپوه او د مانتيا څېړنيز مرکز بنسټگره داکتره شانتی ماريت له طلوع نيوز سره په يوه مرکه کې وويل چې: "هند د افغانستان د تر ټولو ستر او ښه مرستندوی هېواد دی، زه نورو هېوادونو ته وایم چې که چيرې تاسې غواړئ په افغانستان کې له هند سره سيالي وکړئ نو د هند په څېر لويې پروژې پلې کړئ."

کلتوري ارزښت:

ريکا نه يوازې دا چې سياسي او اقتصادي ارزښت لري، بلکې له کلتوري برخې هم له خورا مهمو ارزښتونو برخمن دی، د ريکا په شپږمه ناسته کې د نورو مسایلو ترڅنگ پر دې هم بحثونه شوي، څو خليجي هېوادونو ته افغان کارگران واستوي، دا چاره به د فرهنگونو په تبادلې کې رغنده رول لوبوي.

د ريکا په ۶ مه ناسته کې چين ژمنه وکړه چې د ظرفيت لوړونې په برخه کې به ۳ زره افغانانو ته به په بېلابېلو برخو کې روزنه ورکوي، چې له دې سره ۳ زره افغانان د لنډ او اوږدمهال لپاره به چين ته سفر کوي او افغانستان ته به د بېرته راتگ پر مهال له ځانه سره نوي فکرونه وارد کړي.

² د ملي وحدت حکومت درې کلنو لاسته راوړنو ته لنډه کتنه - سلواغه ۱۳۹۶

د ريكا هغه ناستې چې په کور دننه کابل کې ترسره شوي، د هېوادونو او نړېوالو سازمانونو د رسمي استازو سربېره يو شمېر سوداگرو او علمي کدرونو هم پدغو ناستو کې گډون کړی چې له افغان سوداگرو سره د نظرونو پر تبادلي او کاري فرصتونو خبرې کړي. د ريکا ناستې د دې فرصت برابرې شو د بېلابېلو هېوادونو استازي يو له بل سره نظرونه تبادله کړي، په ټوله کې د ريکا کنفرانس د فرهنگونو تقاطع ده او هغه نقطه ده چې د سيمې بېلابېل کلتورونه پکې په بېلابېلو ډولونو تبادله کېږي.

د ورېښمو لار چې شا او خوا ۶۰ هېوادونه سره نښلوي، دغه پروژه د اقتصادي گټو سربېره د فرهنگونو په تبادلي کې هم خورا ارزښتناک گام دی، د يو کمربند يوې لارې په ترڅ کې چين ته د پېژندل شويو فرهنگي او سياسي شخصيتونو سفرونه هم د ريکا کنفرانس کلتوري اغېزې او گټې لا زياتوي، د دې ټولو سربېره ريکا گڼ نور کلتوري ارزښتونه هم لري چې، را برسېره کول يې اوږدې خپرې غواړي.

د سیمه ایزو اقتصادي همکاريو کنفرانس یا ریکا ناستې

د ریکا لومړنۍ ناسته - کابل ۲۰۰۵ م

د افغانستان د سیمه ایزو اقتصادي همکاريو کنفرانس یا ریکا لومړنۍ ناسته په ۲۰۰۵ میلادي کال پلازمېنه کابل کې خپل لومړنۍ ناسته وکړه، د یادې ناستې موخه په سیمه کې د یو باثباته اقتصادي بلاک رامنځته کول و، چې پکې د سیمې د ۷ هېوادونو لوړ پوړیو استازو گډون کړی و، په یاده ناسته کې د اوبو د گټو پر ویش، نشه یي توکو پر ضد مبارزې، ترانسپورت، د انرژۍ لېږد، ترانزیت او د سوداګرۍ د فرصتونو په رامنځته کولو بحثونه ترسره شوي.

د یادې ناستې په څنډه کې د افغانستان د اقتصادي ودې او ثبات په لار کې د مرستو په څرنگوالي هم خبرې وشوې، چې پدې برخه کې د ایکو سازمان، د شانګهای همکاريو سازمان، د سارک سازمان، د منځني آسیا د سیمه ایزو همکاريو پروګرام، د منځني او سویلي آسیا د ترانسپورت او سوداګرۍ فورم او داسې نور نړېوالو سازمانونو د مرستو او همکاريو ژمنې وکړې.

د یادې ناستې په پای کې همدا راز ژمنه وشوه چې، د ریکا کنفرانس ناستې به یو د بل پسې د سیمې هېوادونو په پلازمېنو کې جوړېږي، چې په همدې ترتیب یې تر اوسه ۷ ناستې ترسره شوي.

د ریکا په لومړني ناسته کې پر لاندې اقتصادي پروژو خبرې وشوې:

۱. د انرژۍ لېږد او پراختیا:

د امکاناتو په صورت کې د سیمې له یو شمېر هېوادونو سره په نړېوالو معیارونو برابر د برېښنا پېرلو تړونونه لاسلیک شي، چې دا د ټولو هېوادونو په گټه ده. پدې برخه کې اړتیا ده، خو د سیمې هېوادونه وهڅول شي، تر څو د انرژۍ د لېږد په برخه کې همکاري وکړي.

II. د اوبو د گټو ویش:

د سیمې د اوبو مدیریت او گټې اخیستنې لپاره مناسب فرصتونه برابر دي، پدې برخه کې همکارۍ او همغږۍ کولی شي د برېښنا او انرژۍ په تولید، زراعت او د څښاکو اوبو لپاره په سیمه کې د اوبو له شته سرچینو سالم گټه پورته شي.

III. له نشه یي توکو سره مبارزه:

له نشه یي توکو سره به په ملي او سیمه ایزه سطحه مبارزه کېږي، خو په افغانستان کې د نشه یي توکو د کښت، تولید او سوداگرۍ مخه ونیول شي.

IV. ترانسپورت:

د سیمې هېوادونه باید له نږېوالو او سیمه ایزو سازمانونو سره یوځای د همکارۍ او لومړیتوبو روښانولو لپاره کار وکړي، لومړیتوبونه پیدا او د ترانسپورت د سیمه ایز مارکیټ د جوړولو لپاره دې د ختیځ - لویدیځ او شمال - سویل په دهلیز باندې کار پیل شي.

V. د سوداگرۍ فرصتونه:

د سیمې هېوادونه به د یو بل پر وړاندې د سوداگرۍ قوانین د نرمۍ حالت ته راوړي، د سوداگریزو توکو په لېږد رالېږد کې آسانتیاوې رامنځته کوي. هېوادونه به ژمنه کوي چې پر سوداگریزو توکو مالیې تر ټولو ټیټې کچې ته راټیټې کړي او همدا راز د دواړو خواوو سرحداتو امنیت ته به پاملرنه او پر پوله به د نشه یي توکو د قاچاق مخه نیسي.

په یاده ناسته کې یو شمېر پریکړې په لاندې ډول وشوې:

I. د سیمه ایزو اقتصادي همکاريو کنفرانس باید پر هغو یو شمېر اقتصادي پروژو فوکس وکړي، چې گټه یې دوو او یا له دوو زیاتو

هېوادونو ته رسېږي، همدا راز پر هغو پروژو چې د سيمې پر اقتصاد مثبت اغېز وکړي؛ دغه پروژې بايد د انرژۍ، ترانسپورت او سوداګرۍ په برخو کې وي.

II. په سيمه کې اقتصادي پروژې په لوړه کچه سياسي ملاتړ ته اړتيا لري، ټول هېوادونه بايد پدغه برخه کې په پوره لېوالتيا ميدان ته رانښته شي.

III. هېوادونه دې له يو بل سره د همکاريو په پار له سيمه ايزو سازمانونو او يو بل سره معلومات شريک کړي، خو د تکراري هڅو مخنيوی وشي.

IV. د کابل او هری رود - هلمند سيندونو د اوبو د مهار کولو لپاره دوه اړخيز گروپونه به جوړ او کار به پيل کړي، همدا راز د پنج - آمو سيند د اوبو مديريت لپاره هم څو اړخيز گروپونه جوړ او ژر دې په کار پيل وکړي.

V. د سيمې هېوادونه به تر راتلونکو نهو مياشتو يو ځل بيا د وزيرانو په کچه ناسته وکړي او د سيمه ايزو اقتصادي همکاريو کنفرانس په لومړي ناسته کې د شويو پرېکړو او ژمنو څارنه او ارزيايي به وکړي.

VI. افغان حکومت بايد د ريکا لومړنۍ ناستې د پرېکړو او همدا راز د کارونو ارزونه او څارنه وکړي، همدا راز افغان حکومت بايد د ريکا اړوند کارونه د سيمې له هېوادونو او ښکېلو خواوو سره تعقيب کړي.

VII. په راتلونکي ناسته کې به د زراعت او د کرنيزې سوداګرۍ پر پراختيا به جلا بحثونه او خبرې وشي.

VIII. د راتلونکي ناستې لپاره:

- په ملي سطحه د يو فوکل پواينټ گروپ رامنځته کول، خو د راتلونکي ناستې لپاره د گډون کوونکو هېوادونو پر څرنگوالي، موثريت او همدا راز په سيمه کې دې پر لومړيتوبونو تمرکز

وکړي. افغان حکومت باید د کنفرانس اړوند پانې پر دغو
فوکل پواینټونو وويشي.

- دغه فوکل پواینټ گروپونه به په ډېرې پاملرنې، په ښه شکل
د کنفرانس تخنیکي چارې پر مخ وړي!

IX. د سیمې هېوادونه باید وهڅول شي، خو د دوحې راتلونکي دویمې
ناستې له شته فرصتونو ګټه پورته کړي، همدا راز پدغه ناسته کې دې
د سیمې هېوادونو پر سرحداتو د سوداګرۍ او ترانسپورټ په برخو کې
د آسانتیاوو رامنځته کېدا لپاره خپل وړاندیزونه وړاندې کړي.

X. د نشه یي توکو پر وړاندې د مبارزې پر لارو چارو دې له سیمه ایزو
سازمانونو سره خبرې وشي او د نشه یي توکو د کښت، تولید او قاچاق
د مخنیوي میکانیزمونه دې جوړ او تعقیب شي.

د ريكا اوومه ناسته / عشق آباد - ۲۰۱۷م

د افغانستان لپاره د اقتصادي همکاريو يا ريکا غونډې د تېرو ۱۲ کلونو راهيسې جوړېږي، د ريکا په ناستو کې تر ډېره د انرژۍ په لېږد، د ترانسپورتي او ترانزيتي ستونزو او سهولتونو، مخابراتو او د سوداگرو ترمنځ د اړيکو پر پياوړتيا بحثونه کېږي. د ريکا اوومه ناسته د ۲۰۱۷ م کال د نومبر ۱۴-۱۵ نېټه د ترکمنستان په مرکز عشق آباد کې جوړه شوې وه، چې په ياده غونډه کې د ۶۷ هېوادونو او نړېوالو سازمانونو لوړ پوړيو استازو گډون کړی و.

د افغانستان لپاره د سيمه ييزو اقتصادي همکاريو کنفرانس "ريکا" د ناستو له پيل راهيسې گڼې پروژې لکه ټاپي، کاسا زر، د بربېنا د لېږد ۵۰۰ کېلو ولټه، د پنځو هېوادونو ترمنځ د رېل گاډي پټلۍ، چابهار، يوه لار او يو کمربند او داسې نورې پروژې چې افغانستان يې برخه ده يا خو پيل شوي او يا يې پر عملي کېدو کار روان دی، خو په هر حال په يادو ټولو پروژو کې د ريکا د غړو هېوادونو رول او ملاتړ مهم دی او يو پر بل پسې پلې کېدونکې دي.

پدغه ناسته کې د افغانستان او گاونډيو هېوادونو ترمنځ د اقتصادي پروژو لکه د حلقوي سړکونو، انرژۍ، سوداگرۍ او همدا راز د هوايي دهليزونو له لارې د سوداگرۍ د لارو چارو او فرصتونو رامنځته کولو بحثونه او خبرې وشوې. د ريکا اوومې ناستې گډونوالو پر سيمه ايزې همکارۍ ټينگار وکړ او همدا راز د لاندې يو شمېر پروژو په عملي کولو ټينگار او د دغو پروژو اړوند لاندې پرېکړې وشوې:

برېنا او انرژي:

I. د ترکمنستان، افغانستان، پاکستان او هند گازو نل ليکه يا ټاپي:

a. د پايپلاين لېږد، د کوربه هېواد قوانين او د تړون مادې دې

ترتيب او لاسليک شي

- b. د ټاپي پايپلاين ساختماني چارې دې پيل شي
- c. د پايپلاين ساختماني چارو د بشپړولو لپاره دې د TPCL ملاتړ وشي او همدا راز پدغه برخه کې دې په نړېواله کچه مرستې جلب او پانگې اچونې لپاره دې زمينه برابره شي

نوټ: د ۱۳۹۶ کال د کب په ۴ مه نېټه په هرات کې د ټاپي گازو نلليکې عملي چارې پيل شوې، دا پروژه چې ترکمنستان، افغانستان، پاکستان او هند سره تړي، په پرانيستل کېدو يې افغانستان خپل جيوپوليتيک ارزښت څرگند او ثابت کړ، همدا راز له دې درکه يې ترلاسه کېدونکي عوايد د افغانستان د اقتصاد لپاره ښه لاسته راوړنه ثابتېږي.

II. له منځنۍ اسيا څخه جنوبي اسيا ته د بريښنا د ليږد پروژه يا کاسا زر:

- a. د ډيزاين او پلان سره سم د سروې هر اړخيزې چارې دې بشپړې شي او همدا راز په افغانستان کې د HVDC لاین اړوند د سروې پاتې چارې دې هم بشپړې شي.
- b. د پروژې د انجینرۍ کارونه دې ژر په قرار داد ورکړل شي، خو د HVDC لاین او په تاجکستان او پاکستان کې د سب سټيشنونو چارې هم ژر وروستې شي.

نوټ: کاسا زر پروژه يو اعشاريه اولس ميليارده ډالره لښت لري او د منځنۍ آسيا ۱۳۰۰ ميگا واټه بريښنا د افغانستان له لارې پاکستان ته ليږدوي. پدغه پروژه کې څلور هېوادونه قرغزستان، تاجکستان، افغانستان او پاکستان شامل دي. دغه پروژه د افغانستان په خاوره کې له ۶ مرکزي او ختيځو ولايتونو او ۲۳ ولسواليو تيرېږي چې په عملي کېدو سره به يې د يادو سيمو اوسيدونکي هم له

برېښنا برخمن شي، د کاسا زر پروژې له لارې افغانستان ۴۵ ميليونه ډالر حق العبور ترلاسه کوي او ۳۰۰ ميگا واته برېښنا هم ور رسېږي.

III. د ترکمنستان، افغانستان او پاکستان د برېښنا 500kV مزى يا ټاپ 500kV:

- a. د ټاپ 500kV پروژې تخنيکي ارزونه او د پلان ډيزاين چارې دې له مشورتي کمپنۍ سره په همغږۍ وروستى شي.
- b. د پروژې د همغږۍ او څارنې ميکانيزمونه دې روښانه او وروستى شي.

ټرانسپورټ:

I. د افغانستان د اورگاډي شبکه - هغه برخه چې افغانستان له گاونډيو هېوادونو سره نښلوي:

- a. د اقيني - اندخوى - شبرغان (۱۰۸ کيلومتره) کرښې د ډيزاين چارې نهايي او ساختماني چارې دې ژر پيل شي.
- b. د تورغونډۍ - هرات (۱۷۳ کيلومتره) ريل پټلۍ د ډيزاين چارې بشپړ او ساختماني چارې دې ژر پيل شي.
- c. د چمن - سپين بولدک (۱۱,۵ کيلومتره - لومړى برخه) او د سپين بولدک - کندهار (۹۶ کيلومتره - دويمې برخې) پټليو ډيزاين چارې دې ژر بشپړ او ساختماني چارې دې ژر پيل شي.
- d. د جلال آباد - تورخم (۷۵ کيلومتره) ريل پټلۍ لومړنۍ مطالعات دې بشپړې او ساختماني کارونه دې پيل شي.
- e. د لښکرگاه - بهرام چه (۲۵۸ کيلومتره) پټلۍ لومړنۍ مطالعات دې ژر بشپړ او ساختماني چارې دې پيل شي.

f. د چاپهار - زرنج - فراه د ريل پټلۍ لومړنۍ مطالعات او د ډيزاين چارې دې ژر بشپړ شي.

د پنځو ملتونو د ريل پټلۍ دهليز:

- II. د خاف - هرات (غوريان - پريان ۳۶ كيلومتره) د څلورمې برخې چارې دې بشپړ شي.
- III. د كولخوزو - پنج پويان-شيرخان بندر چې افغانستان او تاجكستان د (۶۳ كيلو مترو په اوږدوالي) نښلوي، پاتې برخې دې ژر خلاص شي.
- IV. د شير خان بندر - كندز - مزار شريف (۱۸۷ كيلومتره) اورگاډي پټلۍ د ډيزاين چارې دې بشپړ او ساختماني چارې دې ژر پيل شي، همدا راز د مزار شريف - شبرغان (۱۷۰ كيلومتره) كرښې ساختماني چارې دې هم ژر پيل شي.
- V. د شبرغان - ميمنه - قلعه نو - كوشك (۴۷۲ كيلومتره) ريل پټلۍ د جوړولو لومړنۍ مطالعات دې بشپړ او د ډيزاين او ساختماني چارې دې ژر پيل شي.

د سړكونو پروژې:

- VI. د بغلان - باميان سړك د انجينرۍ او ساختماني چارې دې ژر بشپړ شي.
- VII. د سالنگ سړك او تونل د بيارغونې چارې دې بشپړ شي.
- VIII. د افغانستان حلقوي سړك پاتې چارې دې بشپړ شي.

ټرانسپورتي او ټرانزېټي دهليزونه:

- I. د يو كمر بند يوې لارې تر سيوري لاندې د MoU لاسليك شوی تړون تطبيق او د چارو ارزونه دې وشي.

II. د نړېوال ټرانسپورتي او ټرانزيتي دهليز يا چاپهار تړون ښکېلو خواوو ترمنځ داخلي پروسيجر دې بشپړ شي، ضروري پروټوکولونه دې وروستی او همدا راز په معين وخت کې د تړون د مواردو پر اساس لازم فرصتونه دې ورته برابر شي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library